

บทที่ 2

ทบทวนแนวคิดและประสบการณ์

แนวคิดเกี่ยวกับการจัดทำหลักสูตร

ผศ.เกษม ศรีเดิมา รองอธิการบดีฝ่ายวิชาการ ได้กล่าวให้โอวาทเรื่องกิจกรรมการดำเนินงานของมหาวิทยาลัยกับชาวณาที่เดิมมีช่องว่างในการดำเนินงานร่วมกัน ในการดำเนินงานการจัดทำหลักสูตรจะช่วยลดช่องว่างในการดำเนินงานเพื่อพัฒนาพี่น้องชาวณาที่เป็นอาชีพหลักของคนไทย

หลักสูตรมีการพัฒนาแนวทางการแก้ไขปัญหให้กับชาวณา เพื่อสร้างภูมิปัญญาในการแก้ไขปัญหาเพื่อพัฒนาองค์ความรู้ที่เกิดผลสำเร็จในการประกอบวิชาชีพของชาวณา ทั้งด้านความคิด เทคนิค ความร่วมมือ ที่เป็นทั้งด้านที่มีรูปธรรมในการดำเนินงานชัดเจน และยังไม่เด่นชัด และการพัฒนาหลักสูตรต้องมีแนวทางในการศึกษาต่อทั้งอนุปริญญา และปริญญาตรี ที่ต้องมีมาตรฐานกลางของประเทศเพื่อให้เป็นเกณฑ์ในการศึกษาร่วมกัน ถ้าหากมีความตั้งใจจริงการพัฒนาปรับปรุงหลักสูตรให้สอดคล้องกับวิถีชีวิตชาวณาที่ต้องมีความยืดหยุ่น มีความสำคัญในการสร้างประโยชน์อย่างแท้จริงให้กับพี่น้องชาวณา ทั้งการผลิต การจำกัดศัตรูพืช ฯลฯ ความรู้ในบางเรื่องต้องอาศัยต้องทำความเข้าใจให้ชัดเจนเช่นวิถีชีวิตของคนทำนา การศึกษาถึงปัญหาเกษตรกรที่มีหนี้สิน กับเกษตรกรที่มีความสำเร็จ ต้องมีการถอดบทเรียนจัดกระบวนการเรียนรู้ถึงแนวทางการปฏิบัติที่ทำให้เกิดผลต่อวิถีชีวิตเกษตรกรที่ต่างกัน การนำหลักเศรษฐกิจพอเพียง แนวทางที่ได้จากเกษตรกรที่ประสบความสำเร็จในการประกอบอาชีพและเพิ่มเติมเทคนิคการเรียนรู้ให้แก่ชาวณา จะทำให้เกิดการเรียนรู้อย่างรอบด้าน สิ่งที่ทำอาจจะประสบความสำเร็จไม่ถ้ายนักแต่หากมีความตั้งใจก็จะประสบความสำเร็จในที่สุด

หลักสูตรโรงเรียนชาวณาจุดเริ่มต้นของความหวังในการพัฒนาเกษตรกร

ผู้ช่วยอธิการบดี.เสรี ซาเหลา อ.เสรีกล่าวถึงหลักสูตรที่เป็นจุดเริ่มต้นของความหวังในการพัฒนาเกษตรกร โดยมีหน่วยงานจาก กศน. เกษตรจังหวัด เครือข่ายโรงเรียนชาวณา รวมถึงมหาวิทยาลัยราชภัฏนครสวรรค์ ที่เป็นหน่วยงานวิชาการของท้องถิ่น การขาดการมองถึงวิถีชีวิตชาวณา การขาดการพัฒนาคน ทำให้มีการพัฒนายังไม่รอบด้าน องค์ความรู้ที่มีอยู่ในตัวคนยังไม่ถูกหยิบใช้ องค์ความรู้ที่มีอยู่ในท้องถิ่น องค์ความรู้ของชาวไร่ชาวณาที่เลี้ยงผู้คนมาตลอดเวลา ซึ่งอาศัยการเรียนรู้

จากสิ่งแวดล้อม จากธรรมชาติ เป็นองค์ความรู้ที่มีคุณค่าและควรตระหนักถึงความสำคัญของผู้คนกลุ่มนี้ ตัวอย่างเช่น ชาวบ้านที่ไม่จบแพทย์ แต่มีภูมิปัญญาที่สามารถรักษาตัวเองได้ สังคมที่ถูกปล่อยองค์ความรู้ทำให้วิถีชีวิตคนไทยเปลี่ยน คนแก่และเด็กถูกปล่อยทิ้งในหมู่บ้าน ผู้คนหันเข้าหาโรงงาน ภาคอุตสาหกรรม การพัฒนาหลักสูตรจึงเป็นการประกาศถึงแนวทางในการสร้างความตระหนักถึงความสำคัญของการพัฒนากระบวนการสร้างศักยภาพวิถีชีวิตความเป็นอยู่ของชาวนา มาเชื่อมโยงให้เกิดเป็นกระบวนการเรียนรู้บนพื้นฐานของวิถีชีวิตเกษตรกรไทย วิถีความเป็นคนไทย โดยเชื่อมโยงการเรียนรู้ของนักวิชาการ โปรแกรมการพัฒนาชุมชน มาร่วมพัฒนาเรียนรู้ร่วมกับเกษตรกร และขยายสู่หน่วยงานทางวิชาการภาคส่วนต่างในมหาวิทยาลัยราชภัฏนครสวรรค์ในโอกาสต่อไป เพื่อให้เกิดเป็นรูปธรรมที่ช่วยพัฒนาคุณภาพชีวิตของชาวนา รวมถึงความสำเร็จทางวิชาการของชาวนาที่เรียนรู้จากสิ่งที่มีปฏิบัติอยู่ เก็บรวบรวมข้อมูลพัฒนาเป็นกระบวนการ จนกระทั่งสรุปเป็นบทเรียน เป็นองค์ความรู้ในการทำงานที่จะช่วยให้ชาวนาได้รับวุฒิการศึกษา การประสบความสำเร็จในชีวิต โดยทางมหาวิทยาลัยราชภัฏนครสวรรค์พร้อมที่จะให้การสนับสนุนสร้างหลักสูตรเพื่อชีวิตที่ดีขึ้นของคนในท้องถิ่น

ที่มาของโครงการพัฒนาหลักสูตรโรงเรียนชาวนาจังหวัดนครสวรรค์

อาจารย์พรรณภักดิ์ได้นำเสนอความก้าวหน้าของโครงการพัฒนาหลักสูตรโรงเรียนชาวนา ดังนี้

ที่มาของโรงเรียนชาวนาจังหวัดนครสวรรค์ เกิดขึ้นในหลายหน่วยงานตามความรับผิดชอบ ในส่วนของ กศน.เกิดจากโรงเรียนชาวนา เรียนรู้เรื่อง IPM ในส่วนของเกษตรจังหวัด นครสวรรค์เกิดจากโรงเรียนเกษตรกรในโครงการพระราชดำริฯ และภาคประชาสังคมเกิดเครือข่ายโรงเรียนชาวนาจังหวัดนครสวรรค์ ในส่วนของเครือข่ายโรงเรียนชาวนาจังหวัดนครสวรรค์ได้รับการสนับสนุนจากผู้ว่า CEO ในปี 2547 ซึ่งเป็นผลสะท้อนจากการจัดเวทีสมัชชาเกษตรกร ที่มีข้อมูล

ประเด็นพันธุ์ข้าวที่เก็บข้อมูลจากเกษตรกรพบว่า พันธุ์ข้าวที่มีในพื้นที่จังหวัดนครสวรรค์เป็นพันธุ์ข้าวที่ไร้คุณภาพ นอกจากนี้มีประเด็นเรื่องต้นทุนการผลิต จากข้อมูลที่ได้นำเสนอผู้ว่าทำให้ได้รับการสนับสนุนงบประมาณ และได้พัฒนาความร่วมมือจากหน่วยงานต่างๆ ทั้ง กศน. เกษตรจังหวัด มหาวิทยาลัยราชภัฏนครสวรรค์ พร้อมกันนี้การพัฒนาองค์ประกอบเกษตรกรต้องอาศัยเครือข่ายพัฒนาศักยภาพคน ขยายกระบวนการเรียนรู้ในพื้นที่ต่างๆ โดยเฉพาะเรื่อง ดิน แมลง พันธุ์ข้าว ระบบนิเวศที่เป็นจุดสลับของพี่น้องเกษตรกร ที่ใช้สารเคมีในการทำการเกษตร เปรียบเทียบจุดบันทึกกระบวนการเรียนรู้ ใช้แปลงนาแทนห้องเรียน มีการเรียนรู้จากเครือข่ายมูลนิธิข้าวขวัญมีตัวแทนไปเรียนรู้เรื่องการคัดพันธุ์ข้าว ปัจจุบันจากเครือข่ายที่มี 30 โรงเรียน ขยายไปถึง 45 โรงเรียน ประเด็นที่จะดำเนินการในเวทีนี้คือการพัฒนาหลักสูตรกระบวนการเรียนรู้ให้กับพี่น้องเกษตรกร เพื่อยกระดับการศึกษาให้กับพี่น้องโรงเรียนชาวนา มี กศน. เป็นแนวร่วมหลักที่จะดำเนินงานในหลักสูตรชั้นประถมศึกษาถึงมัธยมศึกษา พร้อมกันนี้ในเวทีจะมีการพัฒนาสร้างเครื่องมือที่จะประเมินค่ากระบวนการเรียนรู้ที่เกิดขึ้นในภาคปฏิบัติในพื้นที่เพื่อประเมินหาเครื่องชี้วัดที่จะช่วยวัดค่าระดับการเรียนรู้ในแต่ละระดับชั้นการศึกษา

กระบวนการเรียนรู้โรงเรียนชาวนา โดยศูนย์การศึกษานอกโรงเรียนจังหวัดนครสวรรค์

ผอ.ชัยกิจ อนันตนิริติสัย ตัวแทนศูนย์การศึกษานอกโรงเรียนจังหวัดนครสวรรค์ (กศน.) อธิบายกระบวนการเรียนรู้ เนื้อหาที่หน่วยงาน กศน. ได้ดำเนินงานในพื้นที่ ดังนี้ การจัดการความรู้เครือข่ายโรงเรียนชาวนา ประกอบไปด้วยศูนย์บริการการศึกษานอกโรงเรียนระดับอำเภอ 14 แห่ง ใช้แนวคิดการจัดการความรู้เพื่อลดต้นทุนการทำนา เป็นหลักสูตรชีวิตที่ให้กับประชากรวัยแรงงาน มีการดำเนินงานที่จะยกระดับการศึกษาให้ประชากรวัยแรงงาน มีการทำความตกลงกับภาครัฐในปี 2548 กศน. ดำเนินงานกับวัยแรงงาน อายุระหว่าง 15-59 ปี จากการสำรวจข้อมูลในพื้นที่พบว่า ประชากรวัยแรงงานมีประมาณ 180,000 คน ที่ไม่จบการศึกษาขั้นพื้นฐานคือม.ปลาย กศน. ต้องยกระดับการศึกษา

กลุ่มคนเหล่านี้ ซึ่งจากการสำรวจพบว่ามีประชากรที่จบการศึกษาตามเกณฑ์เพียงร้อยละ 6.8 แต่ กศน. ต้องดำเนินงานให้ได้ตามเป้าหมาย ร้อยละ 9.54 ภายในปี 2551 และจากการสำรวจพบว่ามี 70 เปอร์เซ็นต์ เป็นเกษตรกรทำนาเป็นหลัก และมีความต้องการที่จะเข้าเรียนกับ กศน. เพียง 70 กว่าเปอร์เซ็นต์ เมื่อก่อน กศน. เน้นการแก้ไขปัญหาความยากจน เรื่อง **IPM** เป็นหลัก ดังนั้น กศน. จึงได้พูดคุยกับหน่วยงานต่างๆ พร้อมกับคุณหมอสมาพงษ์ ยุงทองที่นำแนวคิดเรื่องหลักสูตรชีวิตที่เป็นการเรียนรู้ในการทำนามาผนวกกับการเรียนการสอนของ กศน. มีการทำแผนแม่บทชุมชน การจัดเวทีชาวบ้าน ทำให้พบปัญหาของกลุ่มต่างๆ เช่น ต้นทุนการผลิตที่เพิ่มขึ้นจากการใช้สารเคมีในการทำการเกษตร โดยหลักสูตรที่เราได้ใช้ในการสร้างกระบวนการเรียนรู้มีหลายเรื่องอาทิ เรื่องการลดละเลิกสารเคมีในการทำการเกษตร การทำสารชีวภาพ เกษตรอินทรีย์ซึ่งมีการประสานความร่วมมือกับเกษตรอำเภอ การประสานกับเครือข่ายโรงเรียนชาวนาเรื่องคัดพันธุ์ข้าว กศน. มีการให้ความรู้เรื่องการทำบัญชีต้นทุนครัวเรือน ให้ทราบถึงรายรับรายจ่ายในครัวเรือน มีการพัฒนาองค์ความรู้เป็นหลักสูตรระยะสั้น ซึ่ง กศน. จะประสานงานกับหน่วยงานต่างๆ มาจัดกระบวนการเรียนรู้เราทำตัวเป็น **FAR** มีการประสานกับผู้นำท้องถิ่นมาร่วมกระบวนการเพื่อส่งเสริมการดำเนินงาน ความรู้ที่ได้ที่เป็นวิชาการที่ได้จากหน่วยงาน และความรู้ที่ได้จากภูมิปัญญา แลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างกลุ่มถ่ายทอดให้แก่กัน อาทิ การใช้สารชีวภาพเพื่อแก้ไขปัญหาหอยเชอรี่ ซึ่งที่ กศน. อยากจะวัดกับเกษตรกรมีหลายเรื่องเรื่องแรก คือ การเรียนรู้อย่างต่อเนื่องเรียนรู้ตลอดชีวิต เกษตรกรต้องยกระดับการเรียนรู้จากจบ ป.4 ต้องขยายเป็น ป.6 มัธยมต่อไปเรื่อยๆ เรื่องที่สองคือผลผลิตชาวนาต้องมีผลผลิตที่มีประสิทธิภาพ ลดการใช้สารเคมี มีกำไรจากการทำนาที่เป็นผลจากการลดสารเคมี การพึ่งพาตนเองและการสร้างกลุ่มเครือข่าย แลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างกัน อาทิ กลุ่มเกษตรกรอินทรีย์ กลุ่มปุ๋ยอินทรีย์ ที่เกิดจากการผนวกบูรณาการการดำเนินงานระหว่างหน่วยงาน หัวใจของการดำเนินการจัดการความรู้ต้องเน้นการเรียนรู้แลกเปลี่ยนระหว่างกลุ่มเป็นหลัก

ในส่วนของการดำเนินงานหลักสูตร คือ การศึกษาต่อเนื่องใช้กระบวนการทำนาเป็นหลักสูตรการเรียนรู้ และแก้ไขปัญหาความยากจนไปในตัว ซึ่งจะเป็นเครื่องมือในการชีวิตระดับการศึกษาของเกษตรกรว่าจะจบ ม.ต้น ม.ปลายต่อไป

กระบวนการเรียนรู้โรงเรียนชาวนา โดยสำนักงานเกษตรจังหวัดนครสวรรค์

คุณเจริญ ผัดยา จากสำนักงานเกษตรจังหวัดนครสวรรค์ ได้ให้ข้อเสนอไว้ว่า ในส่วนของสำนักงานเกษตรจังหวัดได้ดำเนินงานภายใต้โครงการศูนย์ข้าวชุมชน ศูนย์ส่งเสริมและผลิตข้าวชุมชนจังหวัดนครสวรรค์ ใช้กระบวนการเรียนรู้อย่างมีส่วนร่วม ให้เกษตรกรร่วมคิด แก้ไขปัญหา ประสบการณ์ ร่วมตัดสินใจ ในกระบวนการผลิต ตั้งแต่การเรียนรู้การผลิตจนถึงการเก็บเกี่ยว รูปแบบการถ่ายทอดเน้นการมีส่วนร่วมมีเกษตรกรตำบลเป็นที่เลี้ยงเป็นตัวประสานงานระหว่างเกษตรกรที่เกี่ยวข้อง มีการเรียนรู้ทั้งหมด 16 สัปดาห์ มีหลักสูตรย่อย 8 สัปดาห์ มีหลักสูตรสำเร็จรูปที่ จนท. นำความรู้ที่ได้จากการอบรมไปบรรยายความรู้ประกอบสื่อ มีการฝึกปฏิบัติในแปลงนา เรียนรู้จากประสบการณ์ ปฏิบัติ ฝึกทดลอง ทำให้ทราบถึงเหตุแห่งปัญหา นำมาเป็นประเด็นในการฝึกปฏิบัติ เรียนรู้จากการตรวจสอบปัญหา ประชาคมกลุ่มหาเหตุปัญหา สรุปแนวทางแก้ไข นำข้อสรุปมาเรียนรู้ทำแปลงสาธิต มีการทำ IPM มีปัจจัยหลัก คือ ทำให้พืชแข็งแรง มีการสำรวจแปลงนา ใช้ประโยชน์จากศัตรูธรรมชาติ เกษตรกรตัดสินใจที่จะบริหารจัดการแปลงนาของตนเอง มีการมองถึงศักยภาพดิน เมล็ดพันธุ์ ปัจจัยการผลิต มีการสำรวจแปลงนาทุกสัปดาห์ มีการควบคุมศัตรูพืชจากการใช้ประโยชน์จากแมลงศัตรูพืช ศัตรูธรรมชาติที่เกษตรกรจะเพาะเลี้ยงนำไปปล่อยในแปลงนา ยกกระดับเกษตรกรให้เป็นผู้ชำนาญการมีการสำรวจวิวัฒนาการต้นข้าว สำรวจโรคแมลงต้นข้าว หาเหตุของโรคทั้งกายภาพชีวภาพ เรื่องของโรคแมลง นำมาวิเคราะห์ข้อมูล หาแนวทางการบริหารจัดการเพื่อแก้ปัญหาที่เกิดขึ้นในแปลงนา มีการบรรยายวิชาการหัวข้อพิเศษ เพื่อให้ทันต่อสถานการณ์ความเปลี่ยนแปลง มีกิจกรรมกลุ่มสัมพันธ์เพื่อสร้างความสามัคคีในกลุ่ม รวมถึงการทบทวนลำดับเหตุการณ์ในแปลงนาเพื่อหาแนวทางการจัดการแปลงนาตนเอง เกษตรกรที่เข้าร่วมกระบวนการจะถูกจัดเป็นกลุ่มอาชีพ เช่น กลุ่มคนทำผัก ทำนา เป็นต้น กลุ่มละประมาณ 20-30 คน มีการอบรมอย่างต่อเนื่อง มีการสำรวจระบบนิเวศ มีการทดสอบความรู้ก่อนและหลังการอบรมให้กับเกษตรกร ทุก 8 สัปดาห์ถึง 16 สัปดาห์จะจัดงานวันสาธิต เพื่อนำผลการดำเนินงานของเกษตรกรมานำเสนอแลกเปลี่ยนเรียนรู้ในกลุ่มใหญ่ อาทิ การใช้ปุ๋ยใช้ยาในการผลิตเปรียบเทียบต้นทุนการผลิต มีการดำเนินงานกลุ่ม ข้าว อ้อย พืชไร่ ในวันนี้จะเน้นเรื่องข้าว มีโรงเรียนเกษตรกรที่อยู่ในความรับผิดชอบ 223 ศูนย์ 15 อำเภอ แบ่งเป็น 2 ประเภทได้แก่ ข้าวดีที่ปลอดภัย ข้าวแกรบ และข้าวอินทรีย์ ถ้าเป็นข้าวนาหน้าฝน เขตอำเภอหนองบัว อำเภอไพศาลี และอำเภอท่าตะโก เน้นข้าวอินทรีย์ พื้นที่ที่อาศัยแหล่งชลประทาน เน้นข้าวดีที่เหมาะสมคือข้าวปลอดภัยจาก

สารพิษ มีการจัดชั้นศูนย์ข่าว ดังนี้คือ ศูนย์ข่าวที่ดี ศูนย์ข่าวที่อยู่ระดับปานกลาง และศูนย์ข่าวที่ต้องปรับปรุง ซึ่งเป็นภาพรวมของสำนักงานเกษตรจังหวัดที่ดำเนินงานในพื้นที่อยู่ ณ ขณะนี้

กระบวนการเรียนรู้โรงเรียนชานา โดยเครือข่ายโรงเรียนชานาจังหวัดนครสวรรค์

นายพดล มั่นศักดิ์ ตัวแทนเครือข่ายโรงเรียนชานา จังหวัดนครสวรรค์ ได้เสนอความคิดเห็นไว้ว่า กลุ่มโรงเรียนชานามีทั้งหมด 45 กลุ่มในพื้นที่ จัดตั้งโรงเรียนชานาจากภาคีร่วมหลายหน่วยงาน ใช้บทเรียนจากการทำแผนแม่บทชุมชน เริ่มต้นจากการถอดบทเรียนจากการสร้างแกนนำกลุ่มในพื้นที่อย่างจริงจัง ให้เห็นถึงความตระหนักถึงความต้องการในการเรียนรู้ก่อนที่จะผลักดันให้เกิดกลุ่มในพื้นที่ ให้แกนนำแลกเปลี่ยนเรียนรู้ มีการศึกษาดูงานก่อนตัดสินใจเข้าร่วมเครือข่ายโรงเรียนชานา เพื่อค้นหาความเป็นไปได้ในการสร้างกลุ่มเรียนรู้ เน้นความเป็นเจ้าภาพร่วม ไม่ให้รอรับอย่างเดียว แต่ต้องมีการทำงานร่วมกันเสียสละรวมกัน ให้ชาวบ้านเป็นเจ้าของ เริ่มจากการเรียนรู้ในกลุ่มเล็กๆ ใครมีอะไรดีอะไรเด่นก็นำความรู้เข้ามาแลกเปลี่ยนในห้องเรียน มีการให้แนวคิดจากคุณหมอสมพงษ์ ยุงทอง ในกระบวนการสร้างกลุ่มการมองเป้าหมายร่วมกัน

ทุกวันนี้ชานาเป็นทาสของสารเคมี ใช้สูตรปุ๋ยจากร้านค้า มากกว่าเรียนรู้จากกลุ่ม ต้องมีการพัฒนานำการศึกษาดูงาน เพื่อนช่วยเพื่อน แลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างกลุ่ม และเรียนรู้นอกกลุ่มที่มูลนิธิข้าวขวัญ ที่คำปลาไหล โรงเรียนชานาใช้แปลงนาเป็นห้องเรียนรู้ อาทิ การทดลองปุ๋ย การจดบันทึกต้นทุน การศึกษาเรื่องแมลง การคัดพันธุ์ข้าว การใช้เทคโนโลยีเครื่องดำนา มีการเรียนรู้เรื่องตัด

ต่อผสมพันธุ์ข้าว มีการเรียนรู้จากกลุ่มชาวนาจังหวัดพิจิตรมาแลกเปลี่ยนกับโรงเรียนชาวนาจังหวัดนครสวรรค์ ซึ่งเป็นภาพของกระบวนการเรียนรู้ของเครือข่ายโรงเรียนชาวนาจังหวัดนครสวรรค์

8 สาระวิชาที่เสนอโดยศูนย์การศึกษาออกโรงเรียนจังหวัดนครสวรรค์

ผอ.ชัยกิจ อนันตนิริตติสัย ตัวแทนศูนย์ให้การศึกษานอกโรงเรียนจังหวัดนครสวรรค์ (กศน.) ได้ให้ความรู้เรื่องหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน 12 ปี สำหรับ กศน. เป็นหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน เป็นหลักสูตรเทียบเท่าอนกระบวนโรงเรียน มี 8 สาระ แบ่งเป็นกลุ่มวิชาพื้นฐาน 4 สาระ คณิตศาสตร์ วิทยาศาสตร์ ภาษาต่างประเทศ และภาษาไทย กลุ่มวิชาประสบการณ์ ได้แก่ ทักษะชีวิต 1 ทักษะชีวิต 2 พัฒนาสังคมชุมชน พัฒนาอาชีพและเทคโนโลยี มีสิ่งต้องคำนึงคือ สาระย่อยในรายวิชา ได้มาจากมาตรฐานการเรียนรู้ สำหรับกลุ่มวิชาคณิตศาสตร์มีจำนวนมาตรฐาน เรื่องจำนวน เรื่องการวัด พีชคณิต มีสาระย่อย 6 สาระ มีเอกสารแจกประกอบที่เป็นมาตรฐานสาระการเรียนรู้ที่ผู้เรียนต้องทำการศึกษา ซึ่งสาระต่างๆจะถูกประยุกต์ให้เป็นกระบวนการเรียนรู้ในโรงเรียนชาวนา ซึ่งบางสาระ อาจเทียบโอนกับกระบวนการเรียนรู้ได้เลย อาจมีการสร้างเนื้อหาหลักสูตรโรงเรียนชาวนาเสริมส่วนที่ยังขาด ซึ่งหากทำตามกระบวนการนี้ไม่ได้การยกร่างหลักสูตรจะกลายเป็นหลักสูตรท้องถิ่น ซึ่งต้องอาศัยความช่วยเหลือจากนักวิชาการพัฒนาหลักสูตร ส่วนในวันนี้เป็นการวางกรอบของเนื้อหาที่เป็นกระบวนการเรียนรู้ของโรงเรียนชาวนา จังหวัดนครสวรรค์ อาทิ การเรียนรู้เรื่องเศรษฐกิจพอเพียง การทำบ่อเลี้ยงปลา อาจเป็นหลักสูตรย่อย และเทียบเคียงกับกระบวนการเรียนรู้กับสาระวิชา 8 สาระที่ช่วยเทียบเคียงกระบวนการ

